

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Koolieelsete lasteasutuste õpetajate õppekava

Piret Ploom, Katerina Puusepp

LAPSEST LÄHTUVA ÕPIKÄSITUSE RAKENDAMINE
KUNSTIVALDKONNA ÕPETAMISEL ALUSHARIDUSES
Bakalaureusetöö

Juhendaja: Ave Avalo (MA)

Tartu 2025

Kokkuvõte

Bakalaureusetöö “Lapsest lähtuva õpikäsituse rakendamine kunstivaldkonna õpetamisel alushariduses” eesmärk on välja selgitada ja analüüsida, kuidas Eesti lasteaiaõpetajad toetavad laste loovat eneseväljendust ja valikuvabadust kunstioptuses, millised tegurid takistavad lapsest lähtuva õpikäsituse rakendamist. Uuringus kasutati kombineeritud meetodil küsitlusuuringut (n = 417), mille andmeid analüüsiti kvalitatiivselt QCAMap tarkvaraga ning kvantitatiivselt kirjeldava statistikaga. Tulemused näitavad, et õpetajate lähenemine on valdavalt lapsest lähtuv. Rakendamist piiravad aga ajapuudus, piisav kunstivaldkonna õpetamiseks vajalik pädevus ning ebasobiv õpikeskkond. Õpetajate vastustest ilmses ka õpetajakeskset lähenemist. Analüüs tõi esile vajaduse õpetajate täiendkoolituse ning kunstitegevusi toetava õpikeskkonna arendamise järele.

Võtmesõnad: kunstivaldkond, alusharidus, lasteaiaõpetaja, õpetamismeetodid, lapsest lähtuv õpikäsitus, õpetajakeskne õpikäsitus

Abstract

Implementation of Child-Centered Learning in Art Education in Estonian Preschools
The bachelor's thesis examines how Estonian preschool teachers implement child-centered learning in the field of art education. The aim was to explore how children's creative self-expression and freedom of choice are supported and what hinders the application of child-centered practices. A mixed-method survey (n = 417) was conducted, with quantitative data analyzed using descriptive statistics and qualitative responses analyzed via QCAMap software. The results indicate that child-centered approaches are generally valued and applied, but their implementation is constrained by lack of time, limited teacher competence in art, and environmental limitations. Teachers' responses highlight the need for professional training and better learning environments to support creative expression.

Keywords: child-centered learning, art education, early childhood education, creativity, teaching methods

Sisukord

Sisukord.....	3
Sissejuhatus	4
1. Teoreetilised lähtekohad	5
1.1. Lapsest lähtuv õpikäsitus.....	5
1.2. Õpetaja roll kunstihariduses.....	5
1.3. Vastuolud lapsest lähtuva ja õpetajakeskse kunstiõpetuse vahel.....	6
2. Metoodika	8
2.1. Valim	9
2.2. Andmete kogumine.....	9
2.3. Andmeanalüüs	10
3. Tulemused	10
3.1. Õpetajate taustaandmed.....	11
3.2. Lasteaiaõpetajate arusaamad lapsest lähtuva õpikäsitusest kunstiõpetuses	11
3.3. Lapse valikuvabadus kunstiõppeprotsessis	13
3.3.1. Milliseid meetodeid kasutatakse, et kohandada töökavas olev kunstitegevus laste individuaalsete vajaduste järgi	
3.3.2. Töövahendite valiku vabadus	
3.4. Piiravad tegurid lapsest lähtuva õpikäsituse rakendamisel	16
3.5. Õpetajate enesehinnang loovuse toetamisel.....	18
4. Arutelu.....	18
4.1. Kuidas rakendavad lasteaiaõpetajad kunstiõpetuses lapsest lähtuvat õpikäsitust.....	18
4.2. Mil viisil võimaldatakse lastele vabadust kunstitegevuste teema-, aja- ja töövahendite valikul.....	19
4.3. Millised on piiravad tegurid lapsest lähtuva kunstitegevuse planeerimisel ja läbiviimisel	19
Tänuõnad	21
Autorsuse kinnitus.....	21
Kasutatud allikad:.....	22
Lisa 1	
Lisa 2	
Lisa 3	
Lisa 4	

Sissejuhatus

Lapsest lähtuva õpikäsituse kohaselt toetatakse lapse individuaalset arengut, arvestatakse tema huvide, võimete ja vajadustega (Kinos & Pukk, 2010). Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava (2008) seab õppimises esikohale lapse aktiivse rolli ja vajaduse kujundada tingimused, kus laps saab end vabalt ja loovalt väljendada. Haridus- ja Teadusministeeriumi (2014) hinnangul toetab see lähenemine laste sotsiaalseid, kognitiivset ja emotsionaalset arengut ning elukestvat õppimist.

Kunstimõõdukus mängib alushariduses olulist rolli loovuse, eneseväljendusoskuse ja probleemilahendusvõime arendamisel. Uuringud näitavad, et kunstitegevused toetavad kirjutamisoskust, tõstavad enesehinnangut, ning vähendavad sotsiaalseid probleeme (Basak & Erdem, 2022; Kisida & Bowen, 2019). Arov, Vahter ja Lõfström (2024) on oma uurimistöös välja toonud, et kunstitegevused aitavad kaasa empaatia ja väärtushinnangute kujunemisele. Samas on Eesti lasteaedades jätkuvalt märgata õpetajakeskset lähenemist: kunstitööd on sageli ühetaolised, kuna laste loovust piiravad näidistööd ja detailsed juhised (Leung et al., 2023; McArdle, 2012; Vahter, 2024). Selline lähenemine vähendab laste võimalusi teha iseseisvaid valikuid ja arendada oma individuaalset väljenduslaadi (Heinla, 2020; Lindsay, 2017).

Praktikas on märgata vastuolu õppekava põhimõtete ja tegelike õpetamisviiside vahel. Uuringute kõrval kinnitavad seda ka töö autorite isiklikud tähelepanekud lasteaia töötades ja teiste lasteaedade külastamise käigus. Töö autorite vaatlused kinnitavad, et kunstitegevuste läbiviimisel domineerib sageli õpetajakeskne juhendamine ning lapse oma idee ja loovus jäävad tagaplaanile. Tekib küsimus, kuidas on lasteaiaõpetajate kunstitegevused kooskõlas lapsest lähtuva õpikäsituse põhimõtetega ning millised tegurid soodustavad või takistavad selle rakendamist.

Uurimus on läbi viidud kombineeritud meetodil nii kvantitatiivselt kui kvalitatiivselt, et teada saada õpetajate arusaamu ja kogemusi.

1. Teoreetilised lähtekohad

1.1. Lapsest lähtuv õpikäsitus

Lapsest lähtuv õpikäsitus on õppe- ja kasvatustööd suunav põhimõte, millekohaselt toetatakse lapse arengut, arvestades tema huvide, võimete ja vajadustega. Oluline on lapse aktiivne osalus, iseseisev mõtlemine ja loovus, lapsele valikuvabaduse ning tähenduslike õpikogemuste võimaldamine (Koolieelse lasteasutuse riiklik..., 2008; Kinno & Pukk, 2010).

Võgotski (2016) teooria kohaselt toimub õppimine sotsiaalse suhtluse kaudu lähima arengu alal, kus õpetaja toetab lapse arengut. Käis (1935) peab oluliseks individuaalset tööviisi, kus laps saab ise valida töövahendid ja oma eesmärgid. Douglas ja Jaquith (2009) on välja toonud, et loovus areneb keskkonnas, kus õpetaja loob võimalused valikuteks, ent ei suuna last tegema konkreetse lõpptulemusega tööd. On oluline, et kunstitegevus pakuks rõõmu, loova mõtlemise arendamist ja võimalust vabaks eneseväljenduseks (Heinla, 2020; Lowenfeld & Brittain, 1987). Kunstiline vabadus arendab laste kognitiivseid ja emotsionaalseid oskusi, aitab arendada sotsiaalseid oskusi ja toetab iseseisvust (Craft, 2002; Vahter, 2008). Lastele kunsti õpetades ei pea keskendumisele esteetilisele lõpptulemusele, vaid sellele, mida laps püüab väljendada. See peegeldab lapsest lähtuvat pedagoogikat, kus rõhk on lapse eneseväljenduse ja tähendusloome mõistmisel ja toetamisel (Arov *et al.*, 2024).

1.2. Õpetaja roll kunstihariduses

Õpetaja roll ei seisne ainult tehniliste oskuste edasiandmises, vaid eelkõige tingimuste loomises, võimaldamaks lapsel loovalt tegutseda ja end vabalt väljendada. Lowenfeld ja Brittain (1987) on oma uurimuses välja toonud, et õpetaja ülesanne on luua sobiv õpikeskkond, võimaldada mitmekesiseid materjale ning vahendid, et lapsed saaksid avastada ja katsetada. Õpetaja hoiakud mõjutavad otseselt kunstiõppe kvaliteeti ja seda, kui palju saavad lapsed oma loovust iseseisvalt rakendada (Lindsay, 2017). Sageli ei hinda õpetajad enda loovust väga kõrgelt, kuid tegelikkuses on oma mõtlemises palju loovamad ja kunst on viis õpetamisel loovuse kasutamiseks (Barnes, 2015).

Koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas (2008) on sätestatud, et õpetaja peab kujundama arendava keskkonna, mis toetab lapse mitmekülgset ja järjepidevat arengut. Kunsti kaudu saavad lapsed uurida oma identiteeti, kultuuri ja maailmavaadet, mistõttu on õpetaja ülesanne toetada nende eneseväljendusvõimalusi, mitte kujundada etteantud tulemusele suunatud tegevusi.

1.3. Vastuolud lapsest lähtuva ja õpetajakeskse kunstiõpetuse vahel

Lapsest lähtuva õpikäsituse kohaselt on laps ainulaadne õppija, kellel on oma arengutempo, huvid ja kogemused kujundavad tema loovtegevust. Toetatud on lapse eneseväljendusoskuse, iseseisvuse ja probleemilahendusvõime areng (Craft, 2002; Vahter, 2008). Õppimine toimub lähima arengu alal, kus õpetaja ei määra lõpptulemust, vaid toetab last tema loovprotsessis (Võgotski, 2016). Oluline on, et lapsel oleks võimalus ise valida, milliseid teemasid ning töövahendeid kasutab ja kui kaua ta oma tööd teeb (Käis, 1935). Lapsest lähtuv kunstiõpe ei tähenda samas piiramatut vabadust - õpetaja määrab üldised piirid, kuid säilitab lapse valikuvabaduse (Arov *et al.*, 2024). Visuaalkunsti kaudu väljendavad lapsed end sageli sügavamalt kui verbaalse keele kaudu (Brooks, 2017). Uuringud näitavad, et lapsest lähtuv kunsti õpetamine toetab ka laste enesehinnangu kujunemist ja mõjutab nende akadeemilisi saavutusi (Lynch, 2010).

Õpetajakeskse lähenemise korral määrab õpetaja kindlaks teema, töö sisu ja seab ootused soovitud tulemustele. Laps järgib antud juhiseid, mille tulemusel kujunevad tööd ühetaolisteks (Vahter, 2014; 2024). Nii piiratakse aga lapse isikupära, väheneb enesekindlus ja on takistatud iseseisva mõtlemise areng (Barnes, 2015). Esikohale on seatud õpetaja eesmärgid, kuid tahaplaanile jäävad lapse loovuse ja kriitilise mõtlemise arendamine (Krull, 2018).

Vaatamata riiklikele suunistele ja teaduskirjanduse soovitudele on lasteaedades õpetajakesksed praktikad jätkuvalt levinud. Kunstiõppe eesmärk ei peaks olema mitte täiusliku tulemuse saavutamine, vaid lapse areng loomeprotsessis (Heinla, 2020; Lowenfeld & Brittain, 1987; Vahter, 2018). Olulisemad on oskused ja kasu, mis saadakse loomingulisest protsessist. Õpetaja, selle asemel et samm-sammult juhendada, toetab õpilasi vastavalt individuaalsetele vajadustele, pakub erinevaid materjale ja abi inspiratsiooni leidmisel (Douglas & Jaquith, 2009). Alushariduses rakendatav õpikäsitus mõjutab otseselt laste võimalusi loovaks eneseväljenduseks. Õpetamise viis määrab, kui palju on lapsel võimalik teha iseseisvaid otsuseid, kuidas toetatakse tema individuaalset arengut. Lapsest lähtuv õpikäsitus eeldab, et laps saab tegutseda vastavalt oma huvidele ja arengutasemele, osaleda valikute tegemisel ja kujundada ise loovtegevust (Craft, 2002; Douglas & Jaquith, 2009). Sageli määrab õpetaja kindlaks nii tegevuse teema kui ülesande sisu ning annab ette näidise soovitud tulemusest. Sel juhul lapsed järgivad õpetaja juhiseid, eesmärgiga saavutada konkreetne, tulemus (Vahter, 2014), valmistööd kujunevad sageli sarnasteks. Õpetaja rangelt

juhendatud ja suunatud kunstitegevus võib kahjustada lapse enesekindlust ning vähendada iseseisvust, kuna lapsel pole võimalust ise valikuid langetada, seejuures võib olulisel määral kaduda ka lapse isikupära (Barnes, 2015). Õpetaja ülesandeks on protsessis olla suunaja ja toetaja, kes loob sobiva keskkonna ja pakub vajadusel tuge ilma lõpptulemust määratlemata (Douglas & Jaquith, 2009; Lindsay, 2017).

Alternatiivpedagoogikad, nagu Waldorfpedagoogika ja Reggio Emilia, lähtuvad samuti lapse eneseväljenduse ja loovuse toetamisest (Eesti Reggio Emilia Ühing, *s.a.*; Eesti Vabade Waldorfkoolide Ühendus, *s.a.*). Kunst on lapse üldise arengu oluline toetaja (Vahter, 2006), esteetilise hariduse lahutamatu osa, arendab mõtlemis- ja innovatsioonivõimet (Ahmed, 2020). Esteetilisus äratab õpimotivatsiooni (Brouillette, 2022). Lapsi ei tohi sundida midagi tegema, vaid julgustada neid kunstitegevuses osalema ja vajadusel pakkuda tuge (Oll, 2009), rääkida lastega enne kunstitööga alustamist, aidata neil järgmistele sammudele ette mõelda, mida nad võiksid teha (Hargraves, 2021). Oluline on lapse arengutasemele sobiv õppeprotsess ja sellest lähtuvalt on tähtis vältida tagantkiirustamist (Käis, 1935; Hargraves, 2021).

Vahter väidab oma doktoritöös, et algkoolis on õpilaste fookus suunatud kunsti tegemisele, samas tänapäevane kunstiõpe on suunatud õpilase igakülgssele arengule (Räsänen, 2008, viidatud Vahter, 2014 j). Sama tulemuseni jõudis Vahter (2018) ka lasteaiacalist laste puhul, et ainuüksi lapse pilt või muu teos ette antud teemal ei ole kunstiõpetuse eesmärk, vaid eesmärk peaks olema lapse areng loomeprotsessi juures. Jätkuvalt on ka praegu lasteaiarühmi, kus täidetakse õpetaja poolt lõplikena planeeritud praktilisi ülesandeid, mis ei kujunda lastest iseseisvalt mõtlemaid, loomingulisi ja toimetulevaid inimesi (Vahter, 2024). Iseseisvuse ja individuaalse töö kohta on Käis öelnud: „*Selle sihiks on õppimise võimaluse ja iseseisva väljendusviisi loomine, milles lõppeks väljendub lapse tahe ja individuaalsus. Seda saavutatakse mitte palja töö esitamisega õpetaja poolt, vaid seega, et laps ise ütleb, mida ta tahab teha, või valib õpetaja soovitusel endale kohasema töö.*” (Käis, 1935, lk 20).

Kunsti haridus valmistab lapsi ette tulevikuks, kus loovus eristab inimest tehisarust (Prowse, 2021). Uuringute tulemusel saab väita, et koolieelne kunsti haridus mõjutab positiivselt laste loovust (Basak & Erdem, 2022; Dere, 2019). Kunstitegevused arendavad peenmotoorikat, ruumitaju ning värvide ja vormide tundmist. Kunstiline areng ja loov eneseväljendus algab lastel juba varakult, kui nad tegelevad kritseldamise ja karakullide kujutamise, mis hiljem areneb joonistamiseks, maalimiseks ja värvimiseks (Ray, 2019;

Vahter, 2008). Kunst on laste keele, mõtlemise ja sotsiaalsete oskuste arengu lahutamatu osa (Brooks, 2017; Jürimäe & Treier, 2008; Tuuling, 2015). Lapsed vastutavad ise oma töö planeerimise eest, otsivad inspiratsiooni ümbritsevast keskkonnast, õpitust, materjalidest ja õpetaja näidatust. Laste elus on palju, millesse nad kirglikult suhtuvad ning need ongi algsed teemad kunsti loomiseks.

Käesoleva bakalaureusetöö uurimisprobleem on lapsest lähtuva õppe vähene rakendamine kunstivaldkonna õpetamisel, mille tõttu lastel puudub vabadus kunstitegevuste teema-, aja- ja töövahendite valikul ja sellest lähtuvalt ei väljendu lapse tahe ja individuaalsus. Bakalaureusetöö eesmärk on välja selgitada ja analüüsida, kuidas Eesti lasteaiaõpetajad toetavad laste loovat eneseväljendust ja valikuvabadust kunstiõpetuses, millised tegurid takistavad lapsest lähtuva õpikäsituse rakendamist.

Uurimisküsimused:

1. Kuidas rakendavad lasteaiaõpetajad kunstiõpetuses lapsest lähtuvat õpikäsitust?
2. Mil viisil võimaldatakse lastele vabadust kunstitegevuste teema-, aja- ja töövahendite valikul?
3. Millised on piiravad tegurid lapsest lähtuva kunstitegevuse planeerimisel ja läbiviimisel?

2. Metoodika

Uurimuses kasutati kombineeritud uurimismeetodit, mis hõlmas nii kvantitatiivset kui ka kvalitatiivset andmekogumist ja analüüsi (Creswell & Plano Clark, 2011), põhjendatud uurimuse eesmärgiga mõista lapsest lähtuva õpikäsituse rakendamist kunstivaldkonna õpetamisel alushariduses terviklikult: kvantitatiivse andmestikuga koguti ulatuslikke üldistusi võimaldavaid andmeid, kvalitatiivne analüüs avas süvitsi õpetajate subjektiivsed kogemused ja tähendused.

Kvantitatiivne uurimine võimaldas saada ülevaate suure valimi ($n = 417$) lasteaiaõpetajate praktikatest ja seisukohtadest ning analüüsida, kuidas õpetajate taustategurid seonduvad lapsest lähtuva õpikäsituse rakendamise erinevate aspektidega. Kirjeldava statistika toel esile toodud trendid võimaldasid tuvastada seoseid, mis toetavad teoreetilisi järeldusi ja täiendavad kvalitatiivseid tulemusi.

Kvalitatiivne uurimine tugines avatud küsimustele ja andmete sisuanalüüsile QCMap tarkvara abil (Mayring & Fenzl, s.a.). Kvalitatiivne lähenemine aitas mõista õpetajate isiklike kogemusi, tajutud piiranguid ja toetavaid tegureid lapsest lähtuva kunstiõpetuse

rakendamisel. Mõlema meetodi kasutamine tugevdas uurimistöö usaldusväarsust ja tuvastas mustreid, mida ainult ühe meetodiga ei oleks olnud võimalik saavutada.

Bakalaureusetöö piirangutena võib välja tuua, et kuna uuringus kasutati mittetöenäosuslikku mugavusvalimit ja andmete kogumine toimus vabatahtlikkuse alusel, ei saa tulemusi üldistada kogu Eesti lasteaiaõpetajatele (Rämmer, 2014; Galloway, 2005; Õunapuu, 2014). Kuigi valimi suurusega ($n = 417$) sai esitada mõningaid laiemaid järeldusi, ei saa tulemusi pidada täielikult esinduslikeks, arvestades, et osalejate jaotus ei pruugi kajastada kõiki piirkondlikke, vanuselisi või ametialaseid erinevusi.

2.1. Valim

Valimi moodustamiseks kasutati mittetöenäosuslikku meetodit ja mugavusvalimit (Rämmer, 2014), mis võimaldas koguda võimalikult suure hulga vastuseid 41 päeva jooksul (Galloway, 2005; Õunapuu, 2014). Küsimustik saadeti e-posti teel 319 Eesti lasteaia 2701 meiliaadressile. Eelistatud olid õpetajate või rühmade meiliaadressid. Nende puudumisel saadeti küsimustik direktori, õppejuhi või üldkontakti e-aadressile. Vastas 417 õpetajat ning kõik vastused läksid arvesse. Kuna uuringus osalemine oli vabatahtlik, sõltus vastuste arv vastajate osalussoovist, mistõttu kajastavad lõplikud andmed osa üldkogumist, mis piirab tulemuste täielikku esinduslikkust.

2.2. Andmete kogumine

Andmete kogumiseks kasutati autorite poolt koostatud küsimustikku (lisa 1). Küsimustik koostati augustis 2024, tuginedes bakalaureusetöö teema teoreetilisele ülevaatele, eesmärgile ja uurimisküsimustele. Küsimustiku sobivust testiti pilootuuringus, osales 9 lasteaiaõpetajat, kelle vastuseid uurimuses ei kasutatud. Pärast pilootuuringu läbiviimist arvestati vastanud õpetajate ettepanekuid ning muudeti küsimustikku. Küsimustik saadeti 2701 meiliaadressile ja oli vastajatele avatud 12.01.-22.02.2025. Küsimustikus teavitati, et uuringus osalemine on vabatahtlik, tagatud on konfidentsiaalsus - kogutud andmeid kasutatakse ainult uurimistöö eesmärkidel ning neid ei seostata ühegi konkreetse isikuga. Kogutud vastused kustutatakse bakalaureusetöö kaitsmise järgselt ning tulemusi kasutatakse üldistatud kujul ainult käesoleva uurimuse raames. Isikuandmeid ega tundlikke andmeid ei kogutud ning vastuseid ei seostatud konkreetsete isikute, asutuste ega piirkondadega. Järgiti Tartu Ülikooli hea teadustava põhimõtteid.

Andmeid koguti digitaalse küsimustikuga Google Formsis, et saada võimalikult suur hulk lasteaiaõpetajate arvamusi (Beilmann, 2020).

Küsimustik koostati eesmärgiga koguda empiirilist teavet, mis annavad vastused uurimisküsimustele. Küsimustikus oli viisteist küsimust, neist üksteist valikvastustega ning kaks vabavastusega, taustaküsimusi oli kaks.

2.3. Andmeanalüüs

Andmete kogumise järgselt korrastati küsimustikule saadud vastused Google Forms platvormil MS Office 365 Excelis. Andmed analüüsiti kirjeldava statistika meetodil. Tulemused on esitatud joonistena ja tekstina. Avatud küsimustega kogutud sõnaliste andmete analüüsimisel kasutati kvalitatiivset sisuanalüüsi, vastuste analüüsimiseks kasutati QCMap tarkvara (Mayring & Fenzl, s.a.). Kodeeritud vastused laaditi QCMap programmi, kus tekst jaotati ideeühikuteks. Ideeühikuks loeti uuritava teemavaldkonna seisukohalt tähenduslik tekstilõik või sõna. Sarnase sisuga koodid koondati kokku ning kategoriseeriti (lisa 2, lisa 3). Uurimuse usaldusväarsuse suurendamiseks viisid töö autorid läbi kaaskodeerimise (lisa 3, lisa 4), võrreldes iseseisvalt määratud koodide sobivust ja arutades läbi vastuolulised juhtumid. Tulemuste ülevaatlükustamiseks on toodud lasteaiaõpetajate kirjalikke tsitaate. Tsitaate ei seostata konkreetsete vastajatega. Lühendatud tsitaatides on kasutatud märget (...). Vastajatel oli tabelis number vastuste saabumise järjekorrast lähtudes, ent kvantitatiivsete andmete analüüs viidi läbi anonüümse küsimustiku alusel, mille puhul vastajate individuaalne jälgitavus ei olnud vajalik. Analüüs keskendus rühmatulemustele, mitte üksikvastuste seostamisele konkreetsete osalejatega, mistõttu identifikaatorite kasutamine ei andnuks lisandväärtust.

3. Tulemused

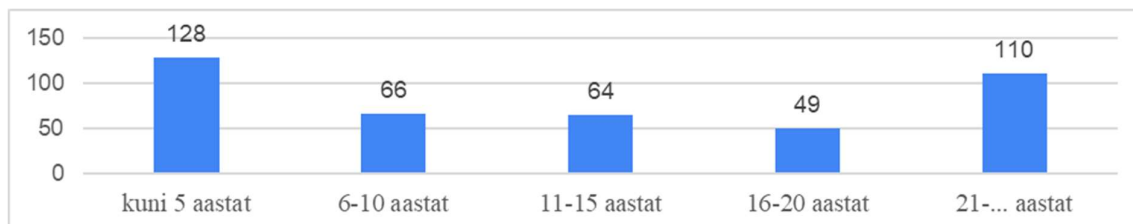
Käesolevas peatükis esitatakse uurimistulemused küsimustikus esitatud küsimuste kaupa, lähtudes eesmärgist anda terviklik ülevaade vastanud õpetajate seisukohtadest. Tulemuste tõlgendamine ning võrdlus esitatakse peatükis “Arutelu”.

Kvalitatiivselt kogutud tulemuste põhjal moodustatakse kategooriad ja vajadusel alakategooriad.

3.1. Õpetajate taustaandmed

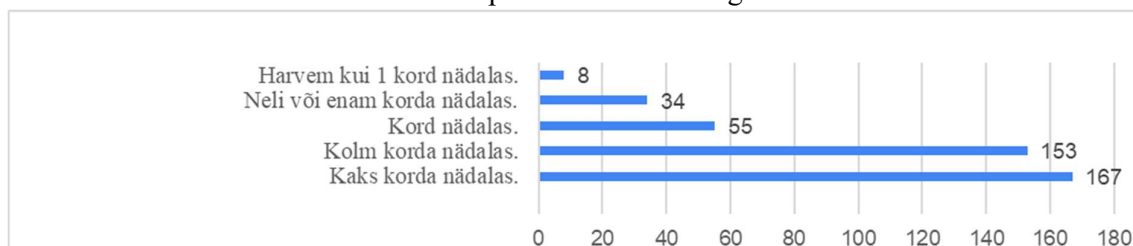
Õpetajate vanus: 36-45-aastased 117 (28%) õpetajat, 46-55-aastased 112 (26,9%) õpetajat, vanuses 26-35-aastased 82 (19,7%) õpetajat, vanuses 56 ja enam 71 (17%) õpetajat ning kuni 25-aastased 35 (8,4%) õpetajat.

Joonis 1. Lasteaiaõpetajate tööstaaž

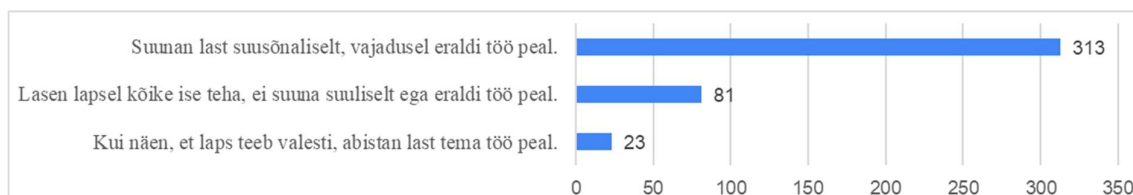

3.2. Lasteaiaõpetajate arusaamad lapsest lähtuva õpikäsitusest kunstiõpetuses

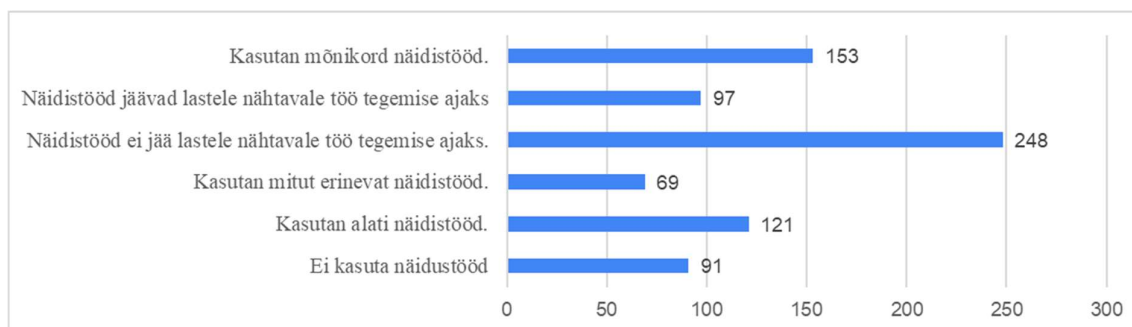
Joonis 2. Mitu korda nädalas toimuvad planeeritud kunstitegevused

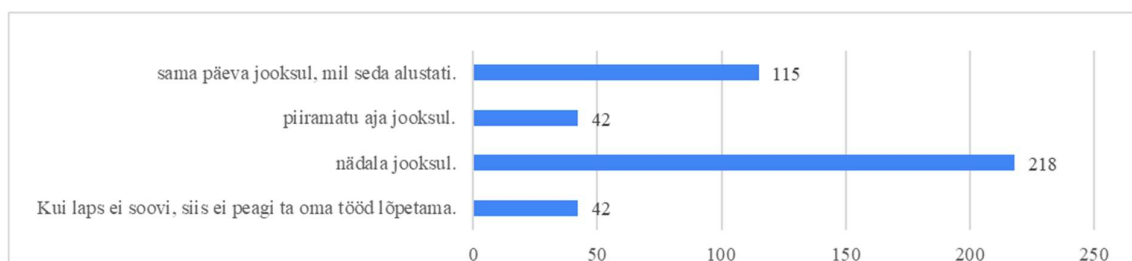
Joonis 3. Õpetaja roll kunstitöö tegemisel

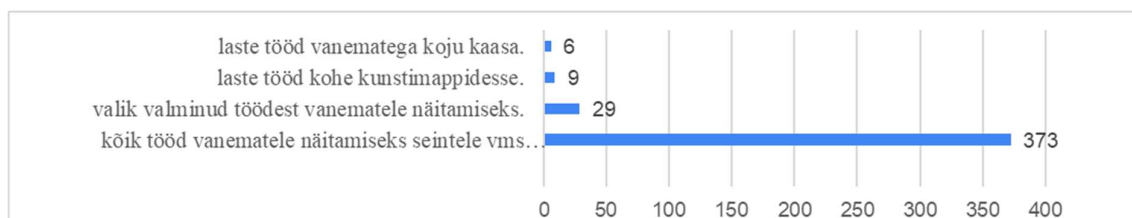
Joonis 4. Näidistööde kasutamine kunstitegevuste ajal

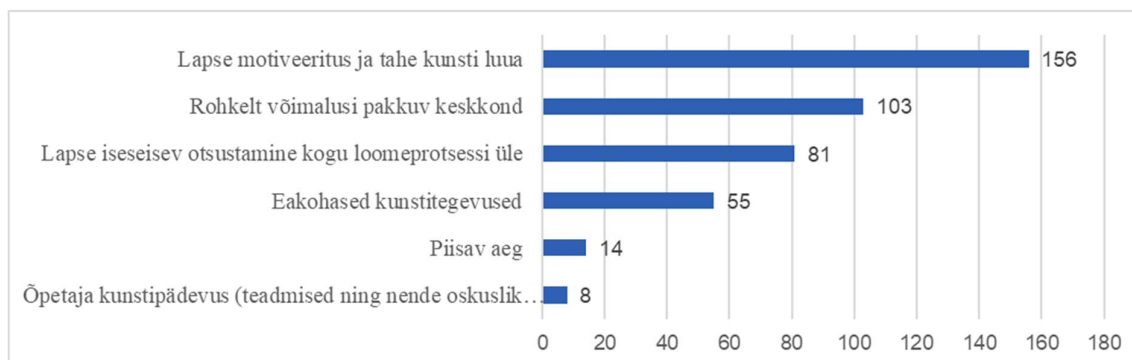
Joonis 5. Kui pika aja jooksul peaks lapse töö valmima

Joonis 6. Pärast kunstitööde valmimist pannakse:

Joonis 7. Olulisemad tegurid õpetajate jaoks laste kunstilises eneseväljenduses

3.3. Lapse valikuvabadus kunstiõppeprotsessis

3.3.1. Milliseid meetodeid kasutatakse, et kohendada töökavas olev kunstitegevus laste individuaalsete vajaduste järgi

Lapsest lähtuva õpikäsituse rakendamisel peeti oluliseks, et lapsel oleks võimalik teha iseseisvaid valikuid. Küsimustikule vastanud õpetajad tõid esile, et kunstitegevuste kontekstis avaldub lapse valikuvabadus eelkõige kolme peamise aspektina: teemavalikus, töövahendite valikus ja ajakasutuses.

Teemavaliku vabadus

Mitmed õpetajad märkisid, et võimaldavad lastel valida kunstitegevuse teema. Selline lähenemine toetab laste huvidel põhinevat õppimist ning suurendab motivatsiooni ja tähenduslikkust. Nii kirjutatakse:

„Ja kuna projekti teema on laste poolt valitud, on ka kunstitööd laste huvist lähtuvad.”

„Projektõppe töökavasse satubki tavaliselt teema, mis on tekkinud laste soovide põhjal.”

„Lastel on ette antud teema ja vahendid, mida nad peavad tegema, kuidas nad seda teevad, on nende otsustada.“

Samas selgus, et mitte kõik õpetajad ei võimalda täielikku teemavalikut, vaid valik võib toimuda osaliselt või õpetaja määratud raamides:

„Valin teema ja tegevuse vastavalt laste vanusele ja/või võimetele.”

„Teema on teada (...).”

Töövahendite valiku vabadus

Lapse eneseväljendusvõimalusi toetab ka töövahendite valiku võimaldamine. 4 õpetajat kirjeldas, et lubavad lastel valida materjale ja vahendeid vastavalt isiklikule soovile ja loomingulisele ideele:

„Annan valikuid teema, materjali, vahendite osas; vaatlen, esitan küsimusi, juhendan.”

„Lastel on valikuvabadus enda tööd luua vastavalt enda soovile.”

Selline lähenemine arvestab laste erinevate eelistuste ja loovuse väljendamise viisidega ning võimaldab mitmekesiseid tulemusi.

Ajavaliku vabadus

Lisaks teemadele ja vahenditele tõid õpetajad välja ka ajakasutuse paindlikkuse olulisuse.

Ajavaliku vabadus tähendab, et lastel on lubatud töötada oma tempos ning neile võimaldatakse piisavalt aega töö lõpetamiseks:

„Mõned lapsed vajavad rohkem aega oma töö lõpetamiseks. Võimaldan neile täiendavaid sessioone või lisategevust, kus nad saavad oma tööd rahulikult lõpule viia.”

„Annan lastele piisavalt aega oma töö loomiseks, ehk ei kiirusta neid tagant. Ei ole oluline, kui kaua laps oma tööd teeb (...).”

Selline lähenemine arvestab laste individuaalse arengutempo ja keskendumisvõimega, mis on oluline sisemise motivatsiooni ja kvaliteetse õppimiskogemuse kujunemisel.

Õpetajad on avatud vastustes kirjeldanud enda juhendamisi:

„Lapse valikud kunstitöös, motivatsioon teha, loomingulisus ja rõõm (...).”

„Minu jaoks on tähtis kunstitegevuse protsess, vabadus ja rõõm.”;

„Lapsel on valikuvabadus kujutatava ja vahendite osas.”;

„Arvestan lapse valmisolekut kunstitegevuses osalemiseks, tunnustan ja motiveerin last, annan vabaduse kujundada töö omanäoliseks.”;

„Õpetan lastele tehnikat, kuidas kindlaid vahendeid ja materjale kasutada. Aga lasen lastel tegutseda oma võimete ja soovide kohaselt.”;

„lastel on valikuvabadus enda tööd luua vastavalt enda soovile”.

Individuaalsusega arvestamine:

82 õpetajat on oma vabavastustes välja toonud, et peavad oluliseks kohandada oma tegevusi individuaalselt vastavalt lapse vajadustele.

„Teostan kunstitegevusi gruppides, et oleks rohkem aega individuaalseks lähenemiseks.”;

„Vajadusel teen töid ka üks ühele, kui tean, et laps pole nii osav mingis vallas või vajab kogu tegevuse vältel õpetaja tuge (...).”;

„ (...) Rohkem individuaalset tööd vaid selle lapsega, kes vajab rühmast erinevat toetust.”

Loovuse ja eneseväljenduse toetamine:

Vabavastustes tõid õpetajad välja viisi, kuidas nad lapsi kunsti õpetades toetavad:

„Tunnustan iga lapse pingutust ja loovust, sõltumata tulemusest.”; “Tähtis on anda igale lapsele võimalus tegutseda oma tempos, pakkuda erinevaid materjale ja abivõimalusi ning julgustada loovust ja eneseväljendust.”;

„Kasutan mitmekesiseid materjale (paber, savi, loodusmaterjalid, taaskasutusmaterjalid), mis võimaldavad lastel leida endale sobiv viis oma loovuse väljendamiseks.”;

„Pakun lastele erinevaid kunstmaterjale. Materjalid on paigutatud nii, et lapsed saavad neid iseseisvalt kasutada, võimaldades valida neid vahendeid, mis toetavad nende isiklikku loovust ja huve.”;

„Planeerin tegevusi vastavalt laste huvidele ja vahel lõikan papist kujundeid nõ laste ahvatlemiseks, et ehk hakkab idee jooksuma, aga lasen neil loovalt oma asju teha ja katsun julgustada ja täita meisterdamise kasti materjalidega, et oleks võimalus loovusel joosta.”

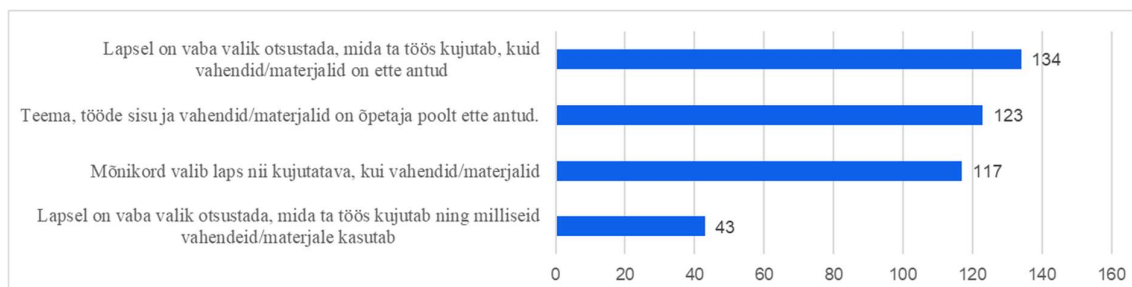
39 (9,3%) õpetajat jättis sellele küsimusele vastamata.

3.3.2. Töövahendite valiku vabadus

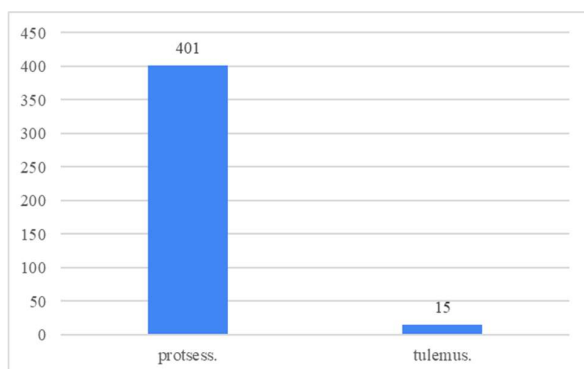
Joonis 8. Kunstinurga olemasolu rühmaruumis

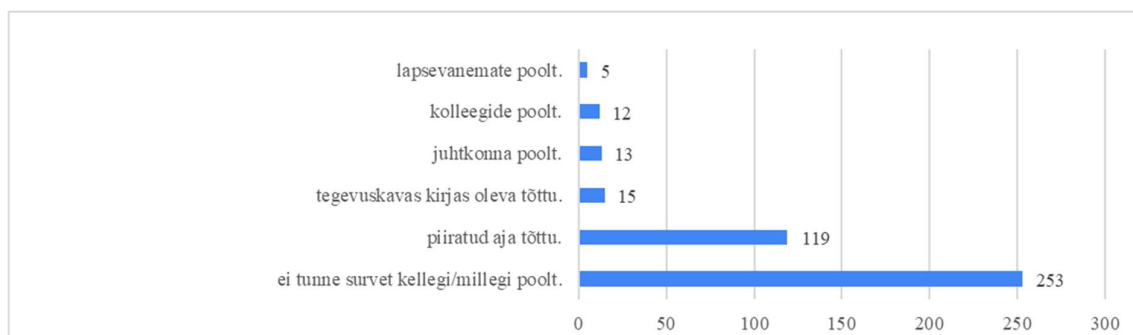
Joonis 9. Õpetajate pakutavad valikud etteantud teema puhul kunsti õpetamisel

Joonis 10. Protsessi või tulemuse olulisus

Joonis 11. Piiravad tegurid kunstitegevuste läbiviimisel

3.4. Piiravad tegurid lapsest lähtuva õpikäsituse rakendamisel

Vabavastustes tõi ajaressursi piiravaid tegureid välja 143 õpetajat:

„Vahel puuduv aeg, sest lapsed tahavad õues viibida või on ees saalis toimuv liikumis või muusikategevus.”;

„Tihe päevakava või laste huviringid.”;

„Paljud huvitavad kunstitööd võtavad palju aega, aga tuleb järgida päevakava.”;

„Tihti piirab aeg. (...) Nendel päevadel läheme tavaliselt pisut hiljem õue.”

Vahendite puuduse märkis ära 47 õpetajat:

„Mõnikord piirab vajalike kunstivahendite puudumine, (...).”;

„(...) töövahendite lai valik. tahaksin, et rühmas on erinevad materjalid voolimiseks ja meisterdamiseks jne.”;

„(...) siis pole ka piisavalt erinevaid vahendeid.”

Ruumipuuduse tõi välja 8 õpetajat:

„Ruumi vähesus, oleks tore, kui kunstiga tegelemiseks oleks eraldi ruum.”;

„Kunstinurga puudumine, asjad ei ole lastele vabalt kättesaadavad, sest kardetakse, et lapsed (1,5-3 a) sodivad seinad täis (...).”;

„Rühmas on ruumi vähe.”

Personalipuudust märkis piiranguks 7 õpetajat:

„Kolleegide haigestudes personali nappus.”;

„Kui on personalipuudus ning olen ootamatult üksinda lastegrupiga (...).”

Finantside puudusest tulenevad piiranguid märkis 16 õpetajat:

„(...) piiratud eelarve, ei ole võimalik osta kõiki vahendeid, mida tahaks.”;

„Eelarvepiirangud või tarvikute vähesus (paber, värvid, pintslid).”;

„Eelarve on piiratud ja teinekord jääb vahenditest puudu, et iga laps saaks oma vahendid.

Tuleb jagada ja oodata, aga lastel kaob siis tähelepanu.”;

„Kesine eelarve. Sooviks mitmekesisemaid vahendeid ja materjale lastele võimaldada, et nad saaksid rohkem katsetada ning kogeda (...).”

Õpetajate ebapiisavad kunsti-alased teadmised märkis 72 õpetajat:

„Mõningatel juhtudel tunnen, et minu enda oskused kunsti tehes on kesised ja seetõttu pole piisavalt pädev juhendama.”;

„Puudulikud teadmised kunsti lõimimiseks teiste valdkondadega.”;

„Ebapiisavad teadmised/ piiratud oskused erinevate vahendite kasutamise võimalustest.”;

„Ei tunne, et oleksin ise selles tugev.”.

Surve juhtkonna või kolleegide poolt märkis ära 14 õpetajat:

„See, et teine õpetaja paneb lapsed kunstis raamidesse ja teeb pool tööd laste eest ära. Minu tegevuse ajal lapsed pidevalt kahtlevad ja küsivad kuidas ja kuhu nad midagi teha tohivad.”;

„Minu kolleeg survestab ja üritab kunstitegevusi teistmoodi teha.”;

„Kolleeg, kes ei lase lastel iseseivalt kunsti teha ja keeldub kuulamast”.

„Juhtkond, kes pole kursis laste arenguga, tahab tihti ettekirjutada, kuidas peab tegema, sest kuskil koolitusel, meedias tutvustati uut viisi ja nüüd tuleb nii teha.”.

Õpetajad tõid siinjuures välja surve laste tööde lõpptulemusele:

„Surve, et kõik tahavad „ilusaid” pilte näha”.

„Arvamus, et lapse kunstitööd peaksid olema esteetiliselt ilusad.”.

Suur laste arv rühmas 18 õpetajat:

„Laste arvu ja ajaline määr, lapsi palju kohal, siis kipub aega väheks jääma, kuid pooleli jätta väga ei taha, sest järgmisel päeval või nädala jooksul ei pruugi laps kohal käia ning olen küll proovinud jätta töid siis hiljem jätkamiseks, kuid uued tööd tulevad peale ja endal kaob järg, kellel mis lõpetamata.”;

„Suur laste arv rühmas, selleks et väiksemates gruppides lastega kordamööda kunsti teha puudub toetav personal ning ruum, kus lapsed üksteist ei segaks.”;

Piiranguid ei esine, vastas 112 õpetajat:

„Absoluutselt mitte miski.”;

„Ma ei tunne otseselt mingisuguseid piiranguid, kunsti on äge õpetada!”;

„Olen loov, miski ei piira.”;

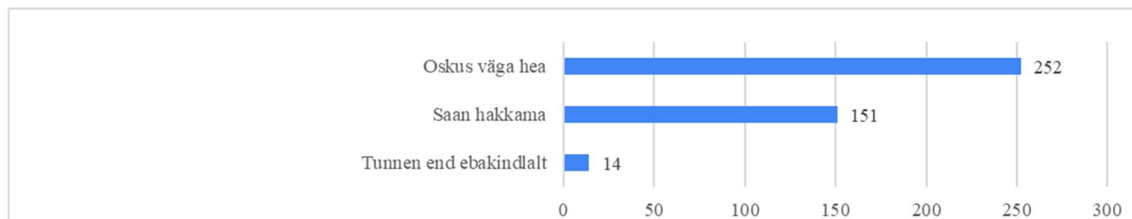
„Ei piira mind miski, sest alati on tore näha, kui palju laps oma fantaasiat kasutab.”;

„Waldorflasteaias ei piira mind miski :)”

19 õpetajat (4,5%) jätsid sellele küsimusele vastamata.

3.5. Õpetajate enesehinnang loovuse toetamisel

Joonis 12. Kuidas hindavad õpetajad iseenda oskust laste eneseväljendamise toetamisel kunstitegevustes

4. Arutelu

Arutelu lähtuti uurimistöö kolmest uurimisküsimusest, seoti tulemused teoreetiliste allikatega ning tõlgendati järeldusi alushariduse kontekstis. Käsitleti nii õpetajate hoiakuid, kui ka rakenduslikke aspekte, toodi esile sarnasusi ja vastuolusid seniste teadusuuringutega.

4.1. Kuidas rakendavad lasteaiaõpetajad kunstiõpetuses lapsest lähtuvat õpikäsitust

Empiirilised andmed viitavad, et lasteaiaõpetajad viivad planeeritud kunstitegevusi läbi kaks või kolm korda nädalas. See näitab õpetajate valmisolekut pakkuda lastele regulaarset loovtegevuse võimalust. Märkimisväärne on, et 96,6% õpetajatest pidas kunstitegevuses olulisemaks protsessi kui tulemust, mis näitab loovusele ja eneseväljendusele orienteeritust. Saadud tulemus on kooskõlas Lowenfeldi ja Brittaini (1987), Heinla (2020) ja Vahteri (2014) käsitlustega, mille kohaselt on kunstiõppe eesmärk lapse sisemine areng, mitte esteetiline tulemus.

Avatud vastustes tõid paljud õpetajad esile valikuvabaduse ja individuaalsuse tähtsuse. Märgiti lapse õigust otsustada teema, töövahendite ja töötempo üle ning kirjeldati õpetaja rolli suunaja, mitte juhendajana. Selline lähenemine vastab lapsest lähtuva õpikäsituse põhimõtetele (Douglas & Jaquith, 2009; Craft, 2002) ning haakub Vögotski (2016) lähima arengu ala teooriaga, kus õpetaja pakub tuge vastavalt lapse arengutasemele.

Ilmnes ka õpetajakeskse lähenemise tunnustega vastuseid. Õpetajate kirjeldustes toodi esile näidistõid, kindlalt määratletud ülesandeid ja nõuet juhiseid järgida, mis piirab laste iseseisvust ja loovust. See kinnitab Vahteri (2014, 2018) väidet, et õpetajakeskne praktika on

jätkuvalt levinud. Õpetajad tõdesid, et kohandavad küll tegevusi ja soovivad pakkuda valikuvõimalusi, jäävad siiski paljud otsused õpetaja teha. Käesoleva uuringu tulemused osutavad vastuolule õpetajate teoreetiliste teadmiste ja tegeliku rakenduse vahel, mis on oluline alushariduses kunstiõpetuse kvaliteedi hindamisel.

4.2. Mil viisil võimaldatakse lastele vabadust kunstitegevuste teema-, aja- ja töövahendite valikul

Uuringutulemused näitavad, et õpetajad võimaldavad laste loovuse arendamiseks teatud määral valikuvabadust, kuid see ei ole süsteemne ega piisav. Vastajate rühmades oli olemas kunstinurk, kuid lastele vaba ligipääs kõikidele vahenditele oli paljudel juhtudel piiratud. Kui ka füüsiline, õppimist toetav keskkond eksisteerib, ei pruugi see alati toetada lapse iseseisvat tegutsemist ega soodusta alati lapsest lähtuvat lähenemist (Brooks, 2017; Vahter, 2024).

Vahendite ja materjalide valiku osas töi vaid väike osa õpetajatest välja, et võimaldavad mitmekesiseid valikuid. Samuti nimetati loovuse toetamise piirajana sageli ajapuudust, päevakava ei võimalda lastel süveneda ega iseseisvalt loovalt töötada. Vaid seitse õpetajat võimaldasid paindlikku ajakasutust. Käisi (1935) järgi vajab loovprotsess ajalist ruumi ja individuaalset süvenemist, mille piiramine vähendab lapse tähenduslikku osalust.

Tegevuste teema määratakse paljudes rühmades õpetaja poolt, last suunatakse etteantud raamide järgi. Selline vastuolu kavatsuse ja praktika vahel osutab vajadusele õpetajate professionaalse teadlikkuse järele valikuvabaduse mõjust laste arengule ja tähenduslikule õppimisele (Krull & Oras, 2021).

4.3. Millised on piiravad tegurid lapsest lähtuva kunstitegevuse planeerimisel ja läbiviimisel

Uuringutulemused näitavad, et suurimaks piiranguks lapsest lähtuva lähenemise rakendamisel on ajapuudus (143 vastajat), mis tuleneb nii päevakavast kui täiendavate ülesannete rohkusest. Tähelepanuväärne on õpetajate poolt välja toodud enda kesised pädevused kunsti õpetamisel. Samuti mainiti vahendite nappust, finantsilisi raskusi, ruumipuudust, personalinappust, liiga suurt laste arvu rühmas ja kolleegide või juhtkonna hoiakutest tingitud survet. Need tulemused kinnitavad varasemate uuringute järeldusi (Chen, 2010; Lindsay, 2017; Vahter, 2014), mille kohaselt on õpetajate enesekindlus ja ressursid otseselt seotud õpetamise kvaliteediga.

Mitmed õpetajad märkisid, et neile avaldatakse survet saavutada laste töödes visuaalselt „ilus tulemus”, mis vähendab tähelepanu lapse töö protsessile. See on kooskõlas Vahteri (2014) kriitikaga, mille kohaselt on kunstiõpetuses juurdunud esteetilise tulemuse ülehindamine.

27% vastanud õpetajatest märkis, et nad ei koge kunstitegevustes mingeid piiranguid. See viitab professionaalsusele, loovusele, oskusele kohandada keskkonda või lihtsalt tajutava vabaduse tundele.

Töö tulemused näitavad, et suurem osa küsitlusele vastanud Eesti lasteaiaõpetajatest tunnevad lapsest lähtuva õpikäsituse põhimõtteid ning väärtustavad loovust, protsessi ja individuaalsust. Siiski esinevad rakendamisel takistused, mis on tingitud ajanappusest, ressursside vähesusest, puudulikust kunstipädevusest ning kolleegide hoiakutest tingitud piirangutest. Ühe keskse järeldusena võib tuua esile vajaduse õpetajate teadlikkuse ja enesekindluse suurendamiseks: õpetajad ei pruugi olla piisavalt teadlikud, kuidas loovuse toetamine, valikuvabadus ja iseseisev protsessi juhtimine mõjutavad lapse arengut. Määrava tähtsusega on õpetaja võime mõtestada kunstiõpetust mitte ainult tegevusena, vaid arengu toetamise viisina. Crafti (2002) järgi on loovuskeskne õpetus tihedalt seotud õpetaja suutlikkusega võimaldada lapsel uurida, katsetada ja ise tähendusi luua – see eeldab oskust lahti lasta õpetajakesksest kontrollist. Reggio Emilia pedagoogikas rõhutatakse õpetaja tagasihoidlikku rolli, mida praktikud ise on kujundlikult kirjeldanud soovitusena „istuda käte peal“, et mitte sekkuda lapse iseseisvasse uurimis- ja loometegevusse (Gardini, 2012).

Praktilise sammuna on oluline arendada täienduskoolitusi, mis toetavad lapse loovuse mõtestamist ning praktilisi oskusi lapsest lähtuva õpikäsituse rakendamisel kunstiõppes. Näiteks võiks õpetajate koolitusprogrammidesse integreerida praktilisi töötoaformaadis mooduleid, milles käsitletakse eesmärgi lapse vaatenurgast ja tehakse läbi konkreetseid meetodilisi võtteid valikuvabaduse pakkumiseks.

Töö tulemused osutavad süsteemsele vajadusele tugevdada lasteaegade toetavat struktuuri. Et õpetajad saaksid rakendada lapsest lähtuvat õpetamist, on vajalik juhtkondade teadlikkus, piisavad ressursid ja ajakava paindlikkus, toetus õpetaja autonoomiale ning loovust soosiv lähenemine. Vahter (2018) on rõhutanud, et kunstitegevustel on tähendus ainult siis, kui õpetaja usaldab lapse initsiatiivi ning loob tingimused, kus laps saab end vabalt väljendada.

Edasistes uuringutes oleks soovitatav kasutada vaatluspõhiseid meetodeid, et võrrelda õpetajate enesehinnanguid tegeliku praktikaga. Samuti võiks analüüsida piirkondlikke

erinevusi ja hinnata, millised toetavad tegurid võimaldavad lapsel kunsti kaudu kõige täiuslikumalt oma potentsiaali avada.

Tänu sõnad

Täname kõiki uuringus osalenud lasteaiaõpetajaid.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Katerina Puusepp /Allkirjastatud digitaalselt

/ Kuupäev: 16.05.2025

Piret Ploom /Allkirjastatud digitaalselt

/Kuupäev: 16.05.2025

Kasutatud allikad:

- Ahmed, N. (2020). The Effect of Using Art Activities in Improving Artistic Talent of Kindergarten Children. *International Design Journal*, 10 (2), 145-149.
https://journals.ekb.eg/article_81088_8fbee97e71df8ebbdca57063dcb3fc1d.pdf
- Arov, H., Vahter, E., & Löfström, E. (2024). Supporting key competences in 6th grade art classes using an empathy-centred approach. *International Journal of Education & the Arts*, 25 (21), 1–22. <https://doi.org/10.26209/ijea25n21>
- Barnes, R. (2015). *Teaching Art to Young Children*. Oxon: Routledge.
<https://doi.org/10.4324/9781315712642>
- Barnes, R. (2002). *Teaching art to young children 4-9*. (2nd edition). London: RoutledgeFalmer. <https://doi.org/10.4324/9780203577998>
- Basak, R., & Erdem, C. (2022). Art-based kindergarten practices and their coherence with art curriculum objectives. *Journal of Education and Learning*, 11(6), 119-132.
<https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1372426.pdf>
- Beilmann, M.(2020). *Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas*. Küsitlusuuringud. Tartu Ülikool. <https://samm.ut.ee/kusitlusuuringud/>
- Brooks, M. (2017). Drawing to learn. In M. Narey (Ed.), *Multimodal perspectives of language, literacy, and learning in early childhood* (lk 25-44). Cham.
https://doi.org/10.1007/978-0-387-87539-2_2
- Brouillette, L. (2022). Expanding Equity in the Early Grades through Art and Nature Study.
<https://doi.org/10.21977/D918154893>
- Chen, C. (2010). Why do teachers not practice what they believe regarding technology integration? *The Journal of Educational Research*, 102(1), 65–75.
<https://doi.org/10.3200/JOER.102.1.65-75>
- Craft, A. (2002). *Creativity and Early Years Education. A lifewide foundation*. London: Continuum International Publishing Group Ltd.
- Creswell, J. W. & Plano Clark, V. L. (2011). *Designing and conducting mixed methods research*. SAGE.
- Dere, Z (2019). Investigating the Creativity of Children in Early Childhood Education Institutions. *Universal Journal of Educational Research*, 7(3), 652-658.
- Douglas, K. M., & Jaquith, D. B. (2009). *Engaging learners through artmaking: choicebased art education in the classroom*. New York: Teachers College Press.

- Haridus- ja Teadusministeerium. (2014). Eesti elukestva õppe strateegia 2020. (Strateegia dokument), vaadatud 12.03.2024
https://www.haridusfoorum.ee/images/haridusstrateegia/Eesti_elukestva_õppe_strat eegia_loplik.pdf
- Eesti Montessori Ühing (s.a.).
<https://www.montessorieesti.ee/et/blogi/teooria/111-montessori-pedagoogika>
- Eesti Reggio Emilia Ühing (s.a.).
<https://reggioemilia.ee/reggio-emilia-tegevuskultuur/>
- Eesti vabade Waldorfkoolide ja lasteaedade ühendus (s.a.).
<https://xn--waldorf-hendus-nsb.ee/yhendus> vaadatud 19.03 2023
- Galloway, A. (2005). Non-Probability Sampling. Encyclopedia of Social Measurement, 859-864. <https://doi.org/10.1016/B0-12-369398-5/00382-0>
- Gandini, L. (2012). *The hundred languages of children: The Reggio Emilia experience in transformation* (3rd ed.). Praeger.
- Hargraves, V. (2021). What role should teachers take in children's visual arts experiences?
<https://theeducationhub.org.nz/what-role-should-teachers-take-in-childrens-visual-arts-experiences/>
- Heinla, E. (2020). Lapse loovuse hoidmine ja arendamine. Atlex.
- Jürimäe, M., & Treier, J. (2008). *Õppekavad ja lasteaed*, lk 68-86, 202. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Kinos, J., & Pukk, M. (2010). Lapsest lähtuv kasvatus. Tallinn: Tea.
- Kisida, B., & Bowen, D.H. (2019). New evidence of the benefits of arts education.
<https://www.brookings.edu/articles/new-evidence-of-the-benefits-of-arts-education/>
- Riigikogu. (2008). Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava. Riigi Teataja.
<https://www.riigiteataja.ee/akt/13351772?leiaKehtiv> vaadatud 09.03.2024
- Krull, E. (2018). *Pedagoogilise psühholoogia käsiraamat*, (3 Tr. lk 492-495). Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Krull, E., & Oras, K. (2021). Õpetajakoolituse üliõpilaste kujutlused õpetamisest ja õpetaja rollist: kas ja kuidas on toimunud areng? Ajakirjas *Eesti Haridusteaduste Ajakiri*, 9(1), 100–126. <https://doi.org/10.12697/eha.2021.9.1.05>
- Käis, J. (1935). *Isetegevus ja individuaalne tööviis*. Pedagoogilise ühingu „Võru Seminar“ väljaanne.

- Lara-Cinosomo, S., Sidle Fuligni, A., Daugherty, L., Howes, C., & Karoly, L. (2009). A qualitative study of early childhood educator's beliefs about key preschool classroom experiences. *Early Childhood Research and Practice*, 11(1).
<https://ecrp.illinois.edu/v11n1/lara.html>
- Leung, S. K. Y., Wu, J., Lam, Y., Ho, T. (2023) An explanatory study of kindergarten teachers' teaching behaviours in their visual arts classrooms, 124.
<https://doi.org/10.1016/j.tate.2023.104018>
- Lindsay, G. (2017). Art is experience: An exploration of the visual arts beliefs and pedagogy of Australian early childhood educators. (Doctoral Dissertation, University of Wollongong).
<https://ro.uow.edu.au/theses1/170>
- Lowenfeld, V., & Brittain, W. (1987). *Creative and mental growth*. New Jersey: Prentice-Hall.
- Lynch, D. N. (2010). Student-Centered Learning: The Approach That Better Benefits Students. Virginia Wesleyan Collage.
<https://doi.org/10.5539/ells.v2n3p18>
- Mayring, P., & Fenzl, T. (s.a.). Qualitative Content Analysis Program.
<https://www.qcamap.org>
- McArdle, F. (2012). New maps for learning for quality art education: What pre-service teachers should learn and be able to do. *Australian Educational Researcher*, 39(1), 91–106. <https://doi.org/10.1007/s13384-012-0051-2>
- Oll, T. (2009). Valdkond Kunst. Kulderknup, E. (toim). *Õppe- ja kasvatustegevuse valdkonnad*, (lk 74-90). Studium.
- Ray, D. (2019). Why Art and Creativity are at the Center of Curriculum in Early Childhood?
https://www.researchgate.net/publication/332428007_Art_and_Creativity_in_Early_Childhood
- Rämmer, A. (2014). Valimi moodustamine. K. Rootalu, V. Kalmus, A. Masso, & T.Vihalemm (toim). *Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas*.
<http://samm.ut.ee/valimid>
- Tuuling, L. (2015,17.sept). Lasteaiaõpetaja roll lapse arengus. *Õpetajate leht*.
<https://opleht.ee/2015/05/lasteaiaõpetaja-roll-lapse-arengus/>

- Vahter, E. (2006). Mida me õpetame, kui me õpetame kunsti? Lepik, A., Pihlak, M., Sepp, K., & Veisson, M. (toim.). *Doktorantidelt sotsiaal- ja kasvatusteadustele*. (lk 375–386). Tallinna Ülikooli kirjastus.
- Vahter, E. (2008). Kikas, E. (Toim). *Õppimine ja õpetamine koolieelses eas* (lk 247-255). Tartu Ülikooli kirjastus.
- Vahter, E. (2014). *A new model for visual art teaching in primary school* (Doctoral dissertation, Tallinna Ülikool)
<https://www.etera.ee/zoom/2039/view?page=3&p=separate&search=Edna%20vahter&tool=search&view=0,259,2067,2575>
- Vahter, E. (2018). Changes in visual art education – a challenge for Estonian kindergarten teachers? *International Journal of Primary, Elementary and Early Years Education*, 48(5), 578–586. <https://doi.org/10.1080/03004279.2017.1329332>
- Vahter, E. (2024). *Aga võiks ju ka nii. Võimalusi kunstioõppeprotsessi täiustamiseks põhikooli I astmes*. Atlex.
- Võgotsky, L.S. (1978). *Mind in society*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
https://books.google.ee/books/about/Mind_in_Society.html?id=RxjjUefze_oC&redir_esc=y
- Võgotski, L. (2014). *Mõtlemine ja kõne. Psühholoogilised uurimused*. Tartu. Ilmamaa.
- Võgotski, L. (2016). *Kunsti psühholoogia*. (T. Tõnisson, toim.). Ilmamaa.
- Wen X., Elicker J. G. & McMullen M. B. (2011). Early Childhood Teachers' Curriculum Beliefs: Are They Consistent With Observed Classroom Practices?
<https://doi.org/10.1080/10409289.2010.507495>
- Õunapuu, L. (2014). *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*. Tartu: Tartu Ülikool.
http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/36419/ounapuu_kvalitatiivne.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Lisa 1

Küsimustik

Hea lasteaiaõpetaja,
oleme Tartu Ülikooli alushariduse pedagoogi eriala tudengid Piret Ploom ja Katerina Puusepp.

Viime bakalaureusetöös läbi uurimuse, milleks soovime Teie seisukohti lastele kunsti õpetamise osas. Küsimustiku eesmärk on välja selgitada ja analüüsida, kuidas Eesti lasteaiaõpetajad toetavad laste loovat eneseväljendust ja valikuvabadust kunstiõpetuses, millised tegurid takistavad lapsest lähtuva lähenemise rakendamist.

Küsitlus on anonüümne, tulemusi kasutatakse üldistatud kujul ainult käesoleva uurimuse raames. Küsimuste vastused kodeeritakse. Vastajatele on tagatud konfidentsiaalsus, küsimustiku vastuseid ei seostata isikuandmete ja töökohtadega ning andmed kustutatakse bakalaureusetöö kaitsmise järgselt.

Uuringus osalemine on vabatahtlik. Vastamiseks kulub umbes 5 minutit.

Küsimuste korral võite saata e-maili aadressile katerinapiret@gmail.com

Teie vanus

- ...-25
- 26-35
- 36-45
- 46-55
- 56-...

Teie tööstaaž lasteaiaõpetajana

- kuni 5 aastat
- 6-10 aastat
- 11-15 aastat
- 16-20 aastat
- 21-... aastat

1. Planeeritud kunstitegevused toimuvad

- Harvem kui 1 kord nädalas.

- Kord nädalas.
- Kaks korda nädalas.
- Kolm korda nädalas.
- Neli või enam korda nädalas.

2. Milline roll on Teie arvates õpetajal lapse kunstitöö valmimisel?

- Lasen lapsel kõike ise teha, ei suuna suuliselt ega eraldi töö peal.
- Suunan last suusõnaliselt, vajadusel eraldi töö peal.
- Kui näen, et laps teeb valesti, abistan last tema töö peal.

3. Kuidas kasutate näidistööid kunstitegevuste ajal? Vali 1 kuni mitu.

- Kasutan alati näidistööd.
- Kasutan mõnikord näidistööd.
- Kasutan mitut erinevat näidistööd.
- Näidistööd jäävad lastele nähtavale töö tegemise ajaks.
- Näidistööd ei jää lastele nähtavale töö tegemise ajaks.
- Ei kasuta näidistööd.

4. Õpetajana soovin, et kunstitegevus valmiks

- sama päeva jooksul, mil seda alustati.
- nädala jooksul.
- piiramatul aja jooksul.
- Kui laps ei soovi, siis ei peagi ta oma tööd lõpetama.

5. Pärast kunstitööde valmimist pannakse...

- kõik tööd vanematele näitamiseks seintele vms kohta.
- valik valminud töödest vanematele näitamiseks.
- laste tööd kohe kunstimappidesse.
- vanematega koju kaasa.

6. Mis omab kunstilise eneseväljenduse juures Teie jaoks kõige olulisemat rolli?

- Õpetaja kunstipädevus (teadmised ning nende oskuslik rakendamine).

- Lapse iseseisev otsustamine kogu loomeprotsessi üle.
- Rohkelt võimalusi pakkuv keskkond.
- Eakohased kunstitegevused.
- Lapse motiveeritus ja tahe kunsti luua.
- Piisav aeg.

7. Milliseid meetodeid kasutate, et kohandada töökavas olev kunstitegevus laste individuaalsete vajaduste järgi?

Pikk vastus

8. Rühmas on olemas lastele igal ajal kasutatav kunstinurk

- Kasutada on igal hetkel lai valik vahendeid.
- Vabalt on kättesaadavad mõned vahendid (paber, pliatsid, käärid, liim).
- Rühmaruumis pole selle jaoks piisavalt ruumi.
- Ei pea kunstinurka vajalikuks.

9. Milline järgnevatest väidetest kirjeldab kõige paremini teie pakutavaid valikuid kunsti õpetamisel etteantud teema puhul?

- Lapsel on vaba valik otsustada, mida ta töös kujutab ning milliseid vahendeid/materjale kasutab.
- Lapsel on vaba valik otsustada, mida ta töös kujutab, kuid vahendid/materjalid on ette antud
- Mõnikord valib laps nii kujutatava, kui vahendid/materjalid.
- Teema, tööde sisu ja vahendid/materjalid on õpetaja poolt ette antud.

10. Lapse kunstitegevuste puhul on kõige olulisem...

- protsess.
- tulemus.

11. Kunstitegevuse planeerimisel/läbiviimisel tunnen survet

- kolleegide poolt.

- juhtkonna poolt.
- lapsevanemate poolt.
- tegevuskavas kirjas oleva tõttu.
- Piiratud aja tõttu.
- ei tunne survet kellegi/millegi poolt.

12. Kunsti õpetamisel piirab mind

Pikk vastus

13. Kuidas hindate iseenda oskust toetada laste eneseväljendust kunstitegevustes

- Oskus väga hea
- Saan hakkama
- Tunnen end ebakindlalt

Täname vastamast!

Lisa 2

Andmeanalüüsi koodipuu

(Koostatud deduktiivse kategooria määramise alusel QCAmapi tarkvaras)

RQ1: Kuidas rakendavad lasteaiaõpetajad kunstõpetuses lapsest lähtuvat õpikäsitust?

RQ1-1: Õpetaja juhendamise roll

RQ1-2: Individuaalne lähenemine

RQ1-3: Loovuse ja eneseväljenduse toetamine

RQ2: Kui palju võimaldatakse lastele vabadust kunstitegevuste teema-, aja- ja töövahendite valikul?

RQ2-1: Teema valiku vabadus

RQ2-2: Töövahendite valiku vabadus

RQ2-3: Ajavaliku vabadus

RQ3: Millised on piiravad tegurid lapsest lähtuva kunstitegevuse planeerimisel ja läbiviimisel?

RQ3-1: Ajaressurss

RQ3-2: Vahendite puudus

RQ3-3: Ruumipuudus

RQ3-4: Personalipuudus

RQ3-5: Finantside puudusest tulenevad piiravad tegurid

RQ3-6: Õpetajate ebapiisavad kunsti-alased teadmised

RQ3-7: Surve juhtkonna või kolleegide poolt

RQ3-8: Suur laste arv rühmas

RQ3-9: Piiranguid ei esine

Lisa 3

Näide tähenduslike üksuste leidmisest ja koodide moodustamisest küsimuse "Kunsti õpetamisel piirab mind" vastuste süstematiseerimisel. Sarnase sisuga koodid koondati kokku ning kategoriseeriti ehk anti moodustunud kategooriale nimi.

Ei piira miski. Mind ei piira miski. Piiranguid pole.	Miski ei piira	Piiravad tegurid
Enamalt aeg. Kõige rohkem aeg. Aeg. Iga päev on uus tegevus ning kui lapsi on palju siis aeg kulub kiiresti ja uued tegevused tulevad peale	Aeg	
Piiratud eelarve , ei ole võimalik osta kõiki vahendeid, mida tahaks. Vahendite vähesus finantsiliste vahendite nappuse tõttu. Rahaline puudus.	Finants ja vahendid	
Ruumi vähesus , oleks tore, kui kunstiga tegelemiseks oleks eraldi ruum. Rühmas on ruumi vähe . Ruumi puudus.	Ruumipuudus	
Liiga suur laste arv rühmas. Vahel laste arv rühmas. Suur laste arv rühmas.	Laste arv rühmas	
Kui on personalipuudus ning olen ootamatult üksinda lastegrupiga. Personali nappus lasteaias (haigestumised jm). Vähene abi.	Personali puudus	
Kolleeg , kes ei lase lastel iseseisvalt kunsti teha ja keeldub kuulamast. Juhtkonna ootused. Mõne kolleegi suhtumine kunstitegevusse.	Surve kolleegide poolt	

<p>Mõningatel juhtudel tunnen, et minu enda oskused kunsti tehes on kesised ja seetõttu pole piisavalt pädev juhendama.</p> <p>Minu kunstilised võimed.</p> <p>Minu oskused ja teadmised.</p>	<p>Õpetaja kompetents</p>	
--	---------------------------	--

Näide kaaskodeerimisest QCAmapis

3. Millised on piiravad tegurid lastest lähtuva kunstitegevuse planeerimisel ja läbiviimisel?

< Original

Coder-Agreement >

Laste arv rühmas.txt

Arvestada erineva arenguga laste oskusi ja vajadusi. (Sest rühmas on lapsi palju) Kuidas kõigini jõuda niid nad ei tunneks kunsti luues survet kellegi teise poolt vaid saaksid piiramatult tegutseda.

liiga suur laste arv rühmas

Liiga suur rühm

Laste arv (kui kohapeal on rohkem kui 20 last, on see õpetaja jaoks väljakutse, sest füüsiliselt ei ole võimalik 20 last korraga jälgida ja aidata.)

laste arv rühmas

Suur laste arv - pole võimalik kõigile piisaval määral tähelepanu jagada.

laste arvu ja ajaline määar, lapsi palju kohal, siis kinub aega väheks jääma, kuid pooleli jätta väga ei taha, se

laps kohal käia ning olen ki

kuid uued tööd tulevad pea

Suuremate lastega see toim

Laste arv rühmas

Laste liiga suur hulk

Overlap Analysis Counters

Sufficient overlap of marked passages	Yes:	-	0	+	No:	-	0	+
Sufficient similar categorization	Yes:	-	0	+	No:	-	0	+

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Katerina Puusepp,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose “Lapsest lähtuva õpikäsituse rakendamine kunstivaldkonna õpetamisel alushariduses”, mille juhendaja on mag. Ave Avalo, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Katerina Puusepp

16.05.2025

Mina, Piret Ploom,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose

Lapsest lähtuva õpikäsituse rakendamine kunstivaldkonna õpetamisel alushariduses, mille juhendaja on Ave Avalo, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Piret Ploom

16.05.2025